

**Голові спеціалізованої вченої ради Д 41.053.06
в Державному закладі «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
професору Наумкіній С. М.**

В І Д Г У К

офіційного опонента доктора політичних наук, професора Денисенка Валерія Миколайовича на дисертацію Варинського Владислава Олексійовича *«Політичний механізм активізації соціального капіталу»*, представлену на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Сучасна політична наука демонструє значний дослідницький інтерес до вивчення проблематики соціального капіталу та пошуку власне політичних механізмів його нарощування та збереження. Для політичної науки поняття «соціальний капітал» є нове та концептуально дискусійне. Політологи пов'язують термін «соціальний капітал» насамперед із довірою до влади.

Актуальність дослідження саме політологічних аспектів соціального капіталу зростає в умовах посилення глобалізаційних процесів, які детермінують нове осмислення сутності політичної влади, її функцій та інструментів, способів її легітимації. Цей феномен дозволяє виявити продуктивність ресурсу соціальних зв'язків, здатних виступати каталізатором ефективності соціально-політичної дії, політичної мобілізації та громадського контролю за діяльністю соціальних інститутів суспільства навіть за умов, коли соціальні інститути трансформуються чи зазнають системної кризи. Без з'ясування ролі соціального капіталу в політичному житті суспільства сьогодні неможливо визначити та достатньо повно описати процеси формування нового інституціонального середовища.

Дисертантом концептуалізований політичний механізм активізації соціального капіталу та сформульовані дослідницькі пропозиції щодо його оптимізації в умовах сучасної України. У цьому й полягає основна новизна

дисертаційного дослідження В. О. Варинського, яка представлена через аналіз політичного механізму активізації соціального капіталу.

Дисертантом дана наукова оцінка існуючих концептуальних підходів до розуміння соціального капіталу, запропоновано авторське визначення поняття «соціальний капітал» та екстрапольовано його на політичну сферу. Здобувач обґрунтував використання понятійно-категоріальної характеристики «політичний механізм формування соціального капіталу». У результаті дослідницьких пошуків В. О. Варинським із позицій політичної науки проаналізовано феномен довіри як складової та передумови соціального капіталу, зокрема досліджено політичний механізм її підвищення. Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дана дисертація є першим у вітчизняній політичній науці системним дослідженням політичного механізму активізації соціального капіталу.

Тема та зміст дисертації пов'язані з темами досліджень у межах комплексної науково-дослідної теми кафедри політичних наук Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації В. О. Варинського мають достатнє теоретичне, методологічне й емпіричне обґрунтування. Це обумовлене великою кількістю проаналізованих здобувачем наукових праць щодо політологічних характеристик соціального капіталу та політичних механізмів його нарощування, апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях, а також використанням сучасних загальнонаукових та конкретно-наукових методів дослідження, положень загальної теорії реформ, закономірностей, принципів, моделей, підходів політології, наукових напрацювань щодо здійснення реформ у політичній сфері та державному управлінні.

Заслуговує на увагу підхід дисертанта до визначення ролі нових форм комунікації у формуванні та нарощуванні соціального капіталу. Здобувач наголошує на значенні мережевої (он-лайнової) комунікації як джерела

формування соціального капіталу. Окрему увагу В. О. Варинським приділено аналізу особливостей процесу формування соціального капіталу в Україні.

Здобувач проаналізував громадське лобіювання як один із політичних механізмів підвищення соціального капіталу. Дисертантом обґрунтовано значення громадського лобіювання як механізму нарощування соціального капіталу при переході до моделі сервісної держави.

У дисертаційному дослідженні розкрито значення корпоративного громадянства як форми активізації персонального та колективного соціального капіталу. Здобувач обґрунтовує теоретико-методологічні позиції щодо поширення практики корпоративного громадянства та соціально відповідального бізнесу на відносини у системі «державна – бізнес – суспільство».

Основні положення та результати дослідження викладені у достатній кількості публікацій у наукових фахових виданнях за галуззю політичні науки, відображені у тезах, матеріалах науково-практичних конференцій за міжнародною участю, а також низці публікацій у словниково-довідникових виданнях, де були апробовані визначення базових термінів дослідницької тематики. Опубліковані наукові праці та автореферат дисертаційного дослідження В. О. Варинського достатньо повно відображають результати проведених наукових досліджень.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Відзначаючи позитивні аспекти дисертаційної роботи, водночас потрібно висловити окремі дискусійні міркування.

По-перше, здобувач визначає поняття «політичний механізм активізації соціального капіталу» як сукупність дій, спрямованих на формування та закріплення соціально-політичних норм (включаючи і норми соціальної взаємодії) та зростання рівня соціальної довіри. На нашу думку, при конструюванні цього визначення доцільно було б звужити предметне поле зі соціальних (соціально-політичних) до вузькополітичних аспектів. Тобто, оперувати поняттями «політичні норми», «політична взаємодія», «політична

довіра». Таким розмежуванням «соціального» та «політичного» аспектів посилилася б політологічна компонента при аналізі міждисциплінарного концепту «соціальний капітал».

По-друге, дисертант слушно зауважує, що «політичні механізми формування та активізації соціального капіталу – це конструйована суб'єктами політики система, призначена для генерування соціального капіталу, яка має визначену структуру, сукупність правових норм, методи, засоби, інструменти державного та позадержавного впливу на суб'єктів та об'єкти політики». Водночас вважаємо, що аргументація системності процесу конструювання соціального капіталу за допомогою політичних механізмів потребує аналізу практики тих країн, які демонструють високі показники соціального капіталу. На нашу думку, у роботі був би доречний розділ (підрозділ), у якому аналізувалася зарубіжна практика, технології «нарощування» соціального капіталу за допомогою політичних механізмів.

По-третьє, здобувач доводить вплив соціальних мереж та он-лайн комунікації на становлення та розвиток соціального капіталу, позаяк вони принципово по-новому форматують політичне спілкування. Ми погоджуємося, що нові комунікаційні можливості активізують контакти між політичними акторами, але водночас необхідний акцент і на інших характеристиках процесу віртуалізації, які не завжди є позитивними, а політичною наукою не досліджено їх реальний вплив на рівень індивідуального та колективного соціального капіталу. Зокрема, он-лайн формати породжують нові поведінкові явища, наприклад, кліктивізм. І, відповідно, необхідне з'ясування, чи такі форми активності справді сприяють накопиченню соціального капіталу, адже для багатьох громадська активність у соціальних мережах замінила вчинки у реальному житті.

По-четверте, здобувач обґрунтовано наголошує на значенні громадського лобювання як механізму нарощування соціального капіталу при переході до моделі сервісної держави. Водночас, потребує деталізації, за допомогою яких політичних механізмів можлива активізація власне

практики громадського лобювання, як саме уможливити активізацію нормотворчих ініціатив громадськості.

По-н'яте, здобувач виправдано привертає увагу до зростання соціальної ролі бізнесу та соціальних витрат ринкової економіки як важливої теми політологічного дискурсу. Корпорації позиціонуються дисертантом як соціально-політичні актори. На жаль, у реальній практиці бізнес не завжди є відкритим співтовариством, відповідальним у соціальному й етичному плані. Тому у дослідженні доцільно аргументувати, що саме тиск громадськості часто вносить корективи в підприємницькі практики та корпоративні соціальні програми. Був би доцільний аналіз світової практики соціально орієнтованої співпраці громадськості та бізнесу, яку можна розглядати через призму успішних чи неідеальних механізмів нарощування насамперед колективного соціального капіталу.

Висловлені міркування мають дискусійний характер, вони суттєво не впливають на зміст дисертації і не знижують її наукової та практичної цінності. Робота виконана на належному теоретико-методологічному рівні, є цілісною та завершеною. Вона відповідає паспорту спеціальності 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Тема дисертації є актуальною, її структура є добре продуманою, а матеріал викладений логічно та послідовно. Отримані у роботі наукові результати в сукупності розв'язують важливу наукову проблему, що виявляється в системному дослідженні політичного механізму активізації соціального капіталу.

Основні результати достатньо повно викладені в опублікованих працях здобувача. Висновки до розділів та загальні висновки дисертації є достатньо обґрунтованими, а пропозиції мають практичну значущість. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації та не містить інформації, що не наведена у дисертаційній роботі.

оригінальним науковим дослідженням, яке містить раніше не захищені наукові положення, отримані автором нові науково обгрунтовані результати в галузі політичні науки.

Дисертація і автореферат відповідають вимогам п.п.10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а здобувач Варинський Владислав Олексійович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент:

Доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та історії
політичної науки
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Денисенко В. М.

Підпис Денисенка В. М. підтверджую

Вчений секретар

доц. Грабовецька О. С.

Представлена до захисту дисертаційна робота Варинського В. О.
«Політичний механізм активізації соціального капіталу» є самостійним і